

WILHELM REICH, Fasismien massapsykologia. Suomentanut Erkki Puranen avustajina Riitta Heikkilä ja Merja Tilanterä. Otava, Keuruu 1973. 387 sivua.

Wilhelm Reich (1897—1957) oli alunperin itävaltalainen psykoanalyttikko, Freudin läheinen oppilas, joka kehittäli oppi-isänsä libidoteoriaa omalaatuiseen suuntaan. Reichin näemyksen mukaan neuroosin syynä on kyvyttömyys saada tyydyttävää orgasmia eli »täysin

antautua elimistön tahattomaan kouristustilaan ja tyystin laukaista kiihottuneisuus genitaaliryhdynnän huippuvaiheessa». Tällaisesta kykeneväisyydestä seuraa, että »biologista (orgoni)-energiaa patoutuu elimistöön», mikä edelleen ruokkii »kaikenlaisia biopaattisia oireita ja sosiaalista irrationalisuutta». Psykoanalyttisen terapian päämääränä on sen vuoksi orgastisen potenssin palauttaminen.

Kliinisessä työssään Reich havaitsi, että analyttikko usein kohtaa potilaan taholta vastarintaa, joka on ikään kuin luonneperäistä, potilaan koko yleiseen reagoitintapaan kytkeytyvää (potilas estää analyttikkoa lähestymästä arkoja kysymyksiä esim. käyttäytymällä liioitellun kohteliaasti). Tämä johti Reichin käsitteeseen luonteenrakennetta sekä neuroosin näkemiseen neuroottisena luonteenä eikä vain neuroottisina oireina, joista analyttikot siihen saakka olivat enimmäkseen olleet kiinnostuneita.

Erityistä Reichille on hänen karsas suhtautumisensa luonteeseen. Hyvä osa ihmisessä on biologinen viettikerros: sen ansiosta ihminen suotuisissa olosuhteissa on »kunniallinen, työtehtiäs, yhteistoimintaan aulis, rakkauteen — tai asiayiden vaatissa järkipäiseen vihaan — valmis eläin». Ihmisen paha luonteenrakennetta kuitenkin kierouttaa nämä biologisesta ytimestä lähtevät hyvät yllykkeet.

Terapiassaan Reich yritti kitkeä potilaistaan näiden luonteenpiirteitä niin rajusti, että istunnot joskus päättyivät tappeluun. Naispotilaansa kanssa hän saattoi mennä sänkyyn, mikä tuntuikin luonteelta, kun terapian päämääränä kerran on seksuaalienergian vapauttaminen. Mutta Reichin välit vanhaan Freudiin ymmärrettävästi menivät rikki. Reichin mielestä Freud oli genitaalisesti tyydyttämätön ja sen vuoksi tiedostamattomasti pelkäsi Reichin orgasmiteoriaa. Sitäpaitsi tuo teoria seksuaalisen vapautumisen positiivisesta merkityksestä ei ollenkaan sopinut Freudin käsitykseen, että koko inhimillinen kulttuuri on syntynyt vietin **ehkäisystä**.

20-luvun lopulla ja 30-luvun alkuvuosina Reich kuului kommunistipuolueeseen, perusti seksuaalilinkinikoita sekä yritti nivoa löysästi yhteen Freudin ja Marxin ajatuksia. Noilta

ajoilta on peräisin myös hänen nyt suomennettu, alunperin 1933 ilmestynyt, mutta myöhemmin paikkailtu kirjansa Fasismien massapsykologia.

Kirja lähtee liikkeelle sinänsä tärkeästä kysymyksestä, miksi työtätekevien joukkojen poliittinen ajattelu ei aina vastaa heidän todellista yhteiskunnallista asemaansa, vaan he saattavat erehtyä toimimaan omien etujensa vastaisesti, kannattamaan oikeistoa. Reichin selitys on lyhyesti sanoen se, että yhteisö juurruttaa ideologiansa kansalaisten psyykkiseen rakenteeseen jo varhaislapsuudessa. Luonteenrakenteen osaksi juurtuneena ideologia muuntuu ihmisten toiminnassa aktiiviseksi aineelliseksi voimaksi, joka myöhemmin saattaa joutua ristiriitaan yksilön tosiasiallisen elämäntilanteen kanssa.

Avainasemassa ideologian juurruttajana luonteeseen on perhe. Tuotantotoiminnassa ja valtiokoneistossa saksalainen pikkuporvarillinen perheenisä on alistetussa asemassa, mutta perheessään hän itse toimii alistajana. Näin isä »ylläpitää perheessä samaa asemaa, minkä hänen esimiehensä tuotantotoiminnassa on saanut, ja jota tämä soveltaa siellä isään». Oman alamaisuutensa esivallalle hän siirtää autoritaarisin kasvatustoimenpitein lapsiinsa. Yhteiskunnan taloudellis-poliittinen rakenne siirtyy perherakenteen välityksellä luonteenrakenteeseen, mikä vuorostaan ylläpitää ja vahvistaa taloudellis-poliittista rakennetta. »Tältä pohjalta versoo pikkuporvareiden passiivinen ja kuuliainen suhtautuminen johtajahahmoin». Sille pohjalle Hitler saattoi rakentaa fasisminsa.

Reich siis kuvasi autoritaarisen persoonallisuuden jo ennen kuin ns. Frankfurtin koulukunnan suuret nimet (Horkheimer ym., *Autorität und Familie* 1936; Fromm, *Escape from Freedom* 1941; Adorno ym., *The Authoritarian Personality* 1950). Mutta toisin kuin analyysiin historianhistorialliseen tarkasteluun syventävä Fromm tai kokeellisen tutkimuksen keinoin tarkentava Adorno, Reich päästää mielenkiintoisen lähtökohtansa leviämään löysäksi höpinäksi, jolla ei ole mitään tieteellistä arvoa. Lyhyesti sanoen hän otaksuu, että fasismien varsinaisen perussyy on alkuperäisen matriar-

kaalisen perhejärjestelmän muuttuminen patriarkaaliseksi joskus 4000—6000 vuotta sitten. Äidinvaltaisen yhteisön »puhtaan luonnollisen aistillisuuden» sijaan astui silloin isänvaltainen järjestelmä, joka »riisti naisilta, lapsilta ja nuorilta kaiken sukupuolisen vapauden».

Siinä on Reichin historiankäsitys, josta johdettu »vallankumouksellinen» parannusohjelma latistuu kaiken sanavuolauden karsimisen jälkeen vaatimukseksi, että myös lapsille ja nuorille olisi sallittava masturbointi ja vapaat sukupuolisuhteet. Reich hylkää Marxin yhteiskuntakäsityksen niin perusteellisesti, että olisi täysin väärin nimittää häntä marxilaiseksi. Neuvostoliittoa kohtaan hänen asenteensa on avoimen vihamielinen.

Kun Reich oli potkittu pois sekä kommunistipuolueesta että psykoanalyttikkojen yhdistyksestä, hän muutti Tanskan kautta Norjaan ja — jouduttuaan sielläkin rettelöihin — vuonna 1939 Yhdysvaltoihin. Terapiassaan hän oli jo edennyt sanallisista menetelmistä »vegetoterapiaan», joka pyrki vapauttamaan potilaan energiat laukaisemalla hänen lihaskäynnityksensä. Hän teki hupsuja sähkökokeita ja kuvitteli löytäneensä »orgonienergian», jonka avulla vegetoterapiaa kehitettiin orgoniterapiaksi. Sitä annettiin orgoniakkumulaattoriksi nimitetyllä, puhelinkopin kokoisella laatikolla, jossa potilas istui ja sai orgonisaiteilyä. Tieteenkin Reich myös kuvitteli olevansa Sokrates, Marx ja Jeesus sekä käyttäytyi muutenkin kuin mielenvikainen. Amerikassa hän pystyi kuitenkin huijaamaan toiminnallaan suuren omaisuuden ja perusti sen turvin Orgoni-instituutin. Lopulta hänen temppujaan alettiin rajoittaa, ja kun Reich ei totellut oikeuden määräyksiä, hänet pantiin rangaistuslaitokseen, jossa hän lyhyen ajan kuluttua kuoli.

Tällaista siis on se suureksi osaksi tolkuton sotku, jota Otava nyt tarjoilee suomalaisille lukijoille »loistavana analyysinä erään vuosisatamme merkillisimmän ilmiön, fasismin, ymmärtämiseksi». Mitenkähän tämäkin suomenospäätös on syntynyt? Lieneekö kustantajaa miellyttänyt Reichin Neuvostoliiton-vastaisuus vai halutaanko suuri orgonianalyttikko tarjota politiikan tutkijoille ja opiskelijoille Marxin vastapainoksi?

Antti Eskola